



Şanlıurfa Kolyesi

Ruzdija Adzovic

Türkçesi: Adna Abdukic Kaymakçı

HECE

roman

Ruzdija Adzovic: Gazeteci ve yayıncı Rujdiya Acoviç 1962 yılında Podgoritsa'da doğdu. Saraybosna'da Siyaset Bilimleri Fakültesi – Gazetecilik bölümünden mezun oldu, sonra Karadağ Radyo Podgoritsa'da gazeteci ve editör olarak çalıştı. Mart 2000 yılından bu yana Saraybosna'da yaşıyor. *Vecernje novine*, sonra da *Jutarnje novine*, *Nezavisne novine*, sonrasında *BH Dnevnik* ve *As* günlük gazetelerinde ana editör yardımcısı ve *Dnevni avazda* editör ve yorumcu idi. Yıllardır *Banke BiH* dergisinin editörüdür ve birçok dergiyle işbirliği yapmaktadır. Şimdi Saraybosna'da HO *Merhamet* MDD sözcüsü olarak çalışmaktadır. Merhamet insani yardım derneğinin 100. kuruluş yıldönümü vesilesiyle yayınlanmış olan *Merhamet – 100 yıl* kapsamlı monografinin yazarıdır. Ayrıca, Türkiye'de Türkçe olarak yayınlanmış olan *Merhamet – 100 yılın iyiliği* kitabının yazarıdır. Rujdiya Acoviç ayrıca resim ve müzik ile uğraşmaktadır.

ŞANLIURFA KOLYESİ

RUZDİJA ADZOVIC

Çevirmen:
Adna Abdukic Kaymakçı

Hece Yayınları: 600

Roman

©Hece Yayınları

Birinci Basım

Ocak 2021

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık

www.hece.com.tr

ISBN: 978-605-7547-92-7

Baskı

Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri San. ve Ltd. Şti.

Sertifika No: 46753

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.

Konur Sokak No: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara

T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14

e-posta: hece@hece.com.tr

Sertifika No: 17672

Bu kitabın sponsorluğunu **Musab Ergezen** yapmıştır.

ÖNSÖZ

Gerilimi Sürekli Eksik Etmeden, Uсталıkla Yazılan Metin

Romanın adında yer alan egzotik kelime isabetli bir seçimdir. İnter-netten aratınca, Türkiye - Suriye sınırına yakın bir şehir olduğu bilgisi çıkıyor. Romanın yazarının orada kaldığına dair bilgi de bulunmaktadır ('Peygamberler şehri' gazete röportajı yayınlandı). Türkiye'de bilinen ve ziyaret edilen bir şehirdir. Çünkü Türkler o şehirde Allah'ın peygamberi İbrahim (a.s.)'in doğduğuna, Eyüp (a.s.)'ün hastalıktan dolayı yattığına, Şuayb (a.s.)'in birkaç aylığına Musa (a.s.)'yü misafir ettiğine ve İlyas (a.s.)'in orada yaşadığına inanıyorlar. Bu durum Şanlıurfâ'yı Tanrı'nın beş peygamberi ile bağlantısı olan özel bir şehir yapmaktadır. Diğer tarihi ve dini kaynaklarda, buna kanıt bulmak güçtür. Bununla beraber şehre bir çeşit gizem katmaktadır. Belki de romanın edebi kahramanı Sinan'a aktardığı olası otobiyografik çizgiler -yazarı Şanlıurfâ'da biraz zaman geçirdiği için- sahip olabileceği olası gizemlerin kontrastını derinleştirir. Yazarlığı anlamında kesin bir şey var: başlıkta adı geçen şehirde, bu romanın içinde anlatılan ve roman yapısında büyük rol oynayan, gizemli olan kolye alındı.

Bu olayların çerçevesinde, okuyucuya kolaylık sağlayan ve onları şanslı kılan kısım, romanın yazarının aynı anda ressam da olması, kitabı hazırlarken okuyuculara o kolyenin nasıl gözüktüğünü de gösterdi. Okuyucular benim taslak metni okurkenki halim gibi sürekli o

kolyenin nasıl gözüktüğünü canlandırmaya çalışırken kafa yormayacaklar ve gerçekten öyle bir kolye mümkün mü düşünmeyecekler. Bu kitabın son sayfasında gördüğünüz gibi böyle bir şey mümkündür. Hem de aslında çok basit; var olan her şey gibi.

Yaşlı tüccar, Acoviç'in romanındaki ana kahraman Sinan'a o kolyenin bir hikâyesi olduğunu ve sevenler arasında, karı-koca, erkek kardeş-kız kardeş, erkek kardeşler..., arasında kopmaz bir bağı sembolize ettiğini ve sonsuz saygı ve sevginin sembolü olduğunu söylüyor. Onlar aslında iki ayrı kolye ama ikiye bölünmüş kanatları yarım açık olan kartal kolye ucu onları birleştiriyor ve iki yarısı birer kolyede bulunuyor. Onlar birleşince her şey tekrar bir oluyor, mutluluk getiriyor ve onları takan kişileri koruyor.

"Kolyeleri imha etmemeli veya kaybetmemeli çünkü bu durum mutsuzluk getirir. Hiçbir şekilde kirlenmemeli." dedi yaşlı tüccar.

O zaman Sinan kendine ve onun ayrılmaz arkadaşı Milan'a kardeşlik kurma seremonisinde ortak hediye olmasını düşünüyordu ve ikisi de ikiz kolyeler takacaktı.

Kardeşliği daha önce Milan'ın babası Milorad önerdi. Çünkü, dedi ki böylece hayatlarının sonuna kadar bağlı olacaklar.

Fakat o kolye en kötü şekilde kirlenecek ve onların bağı ikisinin hayatlarına mal olacaktı, tamamen farklı ama eşit şekilde korkunç ve farklı durumlarda. Ayrıca hatırlatmak gerekir ki Sinan kardeşliği derinden, Milan ise sadece formalite gibi anlamakta.

Şanlıurfa Kolyesi kitabı ile Rujdiya Acoviç hem Bosna Hersek'teki hem de Karadağ'daki okuyucuları sevindirdi. O, aynı anda ikisinde de yaşıyor, iki vatani ve "iki pasaportu" var. Karadağ'da yaşayıp gazeteci itibarı kazandı. Bosna Hersek'te gazetecilik okudu ve şimdi burada yaşıyor ve gazeteci gibi çalışıyor.

Bu da aynı anda zaten Boşnak tarihinin iki memlekete, iki vatana, iki pasaportlu iki vatandaşlığa bölünmesi zamanıydı. Ama herkesten farklı olarak Rujdiya Acoviç Bosna'ya sığındı!

Bu gazetecilik için en kötü zamanlarda, imkânsız – siyasi metinler dahil Karadağ ve Bosna Hersek'te metinler yazarak – başardığı

gibi aynı şekilde edebiyatta da yüzünün akı kitapla kendini ortaya çıkarıyor. Hem de romanla ki, nasıl atletizm sporun kraliçesiyse roman da (kendi yapısıyla) edebiyatta öyle.

Genelde gazetecilikten yazarlığa geçiş zordur. Hem bizde hem de dünyada bir sürü örnek var; denemede başarısızlık gösteren çok fazla kişi var. Nadiren biri başarıyor. Rujdiya Acoviç başardı. Romanın içindeki tarz öyle ki onun gazeteci sözleri ve cümleleri romanı bozmuyor. Öyle ustaca gerilim romanı yazdı ve olayları anlattı ki sürekli gergin tutarak, doruktan doruğa, entrikadan entrikaya götürerek ve o hızlı tempoda bazı “iyi olmayan” kelimelerin fonksiyonel edebiyatta güzel durmasını sağladı.

Bazı ülkelerde edebiyatta nasıl gerilim çok varsa veya Holivud’ta nasıl bir sürü antolojik gerilim filmi çekildiyse, aynı şekilde de bazı ülkelerde gerilim -Rujdiya’nın bu iki vatani dahil- tarzında romanlar çok azdır. En azından bilinen, başarılı olanlar azdır.

Önemli olan da aslında sırf gerilim olsun diye sadece gerilim tarzında yazılan bir roman olmaması, çok güncel bir konu işlemesidir. Bir angajman romanı da diyebilirim ve bu “angajman”ın hiç de çirkin ve kötü bir anlamda olmadığını, ancak güncellik anlamında olduğunu söylemek isterim.

Rujdiya Acoviç, Bosna Hersek’teki 1992-1995 savaşı öncesi birçok güncel konuyu *Şanlıurfa Kolyesi* romanında anlattı. Hem de çok hassas ve ilgi çekici, şimdiye kadar Bosna Hersek’te anlatılmayan bir konuya girdi, o da burada yaşayan Arnavut ailenin küçük dünyasıydı. Özellikle Boşnak Sinan ve Arnavut Culiya arasında aşk ilişkisi olduğu için, bu ilişkisini onun ailesinin bilmesi ve onaylaması önemlidir. Bu, incelikle anlatılan güçlü bir aşktı.

Savaş bittiğinde uzun süre Bosna Hersek’teki saldırganlığı anlatan çok az edebi eser ortaya çıktı, fakat sonradan birçok eser yazıldı. Fakat savaş öncesi Bosna Hersek şehirlerinde yaşanan zor ve kötü atmosferi, yazarlar nadiren anlatırdı. Hem bu hem de büyük Sırp işgali günyüzü görünce ve komşu Sırp’lar “birden” kendi “kardeşlik ve birlik” sözlerini bırakınca “A plan”ına geçtiler - Her türlü işkence,

acı çektirme ve tecavüzlerin yanı sıra, en yakın komşuları ve aile bağlarına sahip oldukları Boşnakların, silahsız sıradan insanların öldürülmesinde ürkütücü davranışlar gösterdiler. Bunu yaşamayan, Bosna Hersek'te abluka altında olmayan yer ve şehirlerde yaşayan Bosna Hersekliler, Bosna Hersek dışında olanlar ve olan bitenler hakkında bir fikri bile olmayanlar bu romanı okuyarak nasıl olduğunu hissedebilecekler.

Bu yuvarlak yapılı bir romandır- Sırp olmayanlar için toplama kampında başlayıp bitiyor. Bunlar sadece romanın başında ve sonunda konu olsa da yine de romanın içini oluşturan, ana ve temel konudur. Diğer kısımlar gibi o kısım da çok gerçekçi anlatılmıştır. Kurbanların başına gelen gerçekler ve aynı şekilde cellatlarla ilgili gerçekler saklanmadan ve aynı anda yetenekli şekilde yazıldı – böylece bu romanı okurken ve okuduktan sonra yormayacak ve kitap okumaktan soğutmayacak. Bunu, Boşnakların hiçbir şeyle provoke etmedikleri ama Boşnakların zülüm gördükleri savaşı, edebi (veya sözde edebi) anlamda ele alan birçok kişi arasında pek azı başarabiliyordu. Bu savaşa uzun zamandır hazırlanıldığını ve YNA¹ yardımıyla Bosna Hersek'in gerçekleşebilen tüm bölgelerinde aynı şekilde abluka yapıldığını tüm kanıtlar göstermektedir. Yani, avuç içi gibi açık, kolay ulaşılabilen şehirlerde pozisyonlardaki konumlandırma dışında, YNA yapabildiği her yerde – “cankurtaran” olarak girerdi ondan sonra o bölgeyi yerli paramiliterlere (ağzına kadar silahlandırılmış) ve sınır ötesi Sırp – Karadağ askerlerine vererek eli boş Sırp olmayan nüfusu onların acımasızlığına bırakıyordu. Böylece 1992 yılı ilk bahar - yazında, Temmuz 1995 yılındaki Srebrenitsa Güvenli Bölgesi'nde kalanlar üzerinde yapılan soykırımdan sayısal olarak daha büyük soykırım gerçekleştirilmiştir.

Bu arada okuyucu için roman, başka ve farklı bir şekilde heyecan getiren içeriği ile savaş konularındaki dehşetten “dinlenebilecek” ortam oluşturmaktadır. Bu durum, kitabın nicel olarak en kapsamlı

¹ YNA (İng. Yugoslavian National Army): Ulusal Yugoslav Ordusu.

“orta” kısmı için geçerlidir. Fakat o kısımlarda “küçük çocuklara” hikâyeler anlatıldığı veya esastan kaçma olduğu düşünülmemelidir. Hem de hiç! Tam tersine, ilginç ve gergin olaylar çıkıyor ama onlardan hiçbiri korkunç savaş, ölüm ve zulümlerle doldurulmuş değildir.

Bu kitabı öneriyorum çünkü, estetik cerrahi edasıyla yaratılmış edebi karakterlerle ustaca anlatılan hikâyede unutulmaz bir okuma deneyimi sunuyor. Bu ustalık sık sık diyalog formu kullanımında da ortaya çıkıyor, böylece bu kitabı daha çekilmemiş filmin bir senaryosu gibi yapmaktadır. Okuyucuların gözü önünde gerçekleşen bir film. Ve işte bu Rujdiya Acoviç’in romanı, *Şanlıurfa Kolyesi*’nin mistisizmidir.

Isnam Talyic
10 Mart 2014, Saraybosna

ŞANLIURFA KOLYESİ



1.

Sinan için geceler çok yavaş geçiyordu, zaman sadece ilerliyordu ve her dakika kafasındaki düşünceler daha da karanlıklaşıyordu. Gece, her ne kadar ürkütücü, acı verici, iç karartıcı, çalıkların ardında gizlenen bir canavar gibi tehdit edici olsa da, yüzlerce insanın ve onun hayatı için birkaç saat güvenlik ve daha az kötülük anlamına geliyordu. Bu insanların arasında akrabaları, komşuları ve diğer hemşerileri vardı, ama aynı zamanda tanımadığı insanlar, komşu köylerden ve diğer Bosna kasabalarından gelen insanlar vardı.

Birçok mahkûmun hayatı Sinan'ın en sevdiği nehir ve piknik alanının yanındaki toplu kampta, düşman kurşunları yağmuru altında bitti ve yakınlardaki ormanlardaki kuyularda veya uçurumlarda veya mahkûmlar arasında fısıldaşıldığı gibi toplu mezarların birinde son buldu. Bazıları hangi amaç için kullanılacağından kuşkulansa da, kendi mezarlarını kazmaktaydı.

Mahkûmların hayatları sık sık bıçaklarla sonlandırıldı. Bu olaylardan, çoğunlukla kampa gündelik ziyarete gelen özel kuvvetler sorumluydu. Özel kuvvetlerin gelmesi mahkûmların damarlarındaki kanı donduyordu. Onların gelmesiyle ölümün geldiğini ve bazı mahkûmların toplu kampta son günlerini geçirdiklerini biliyorlardı.

Toplama kampındaki mahkûmların hayatı ucuzdu. Yanlış

zamanda bir yanlış bakış ölüme sebep olabiliyordu.

Sinan'ın kuzeni Sabahudin, Sırp askerlerinin “kalaşnikoflarına” meydan okuyarak ve bir gün mutlaka öldürüleceğine inanarak, kendi eziyetlerini sonlandırmaya karar verdi. Nehrin yakınındaki tarlada, toplama kampından bir kilometreden az uzakta, büyük bir çukur kazarken, Sabahudin kaçmaya başladı. Çılgına dönen askerler arkasından bağırarak onu durdurmaya çalışıp öldürmekle tehdit ettiler. Umutsuzca onu canlı yakalamaya çalıştılar, bu şekilde ona yapacakları diğer özgürlüğe adım atmaya cesaret edebilecekler için örnek teşkil edecekti.

Sabahudin, tehditleri göz ardı ederek, meydan okurcasına koşuyordu. Tam nehre adım atıp kendini onun akışına bırakacakken kurşun yağmuru onu vurdu. Ayakta birkaç dakika kalarak birkaç adım atmayı başardı. İkinci kurşun yağmuru onu yere düşürdü. Nehrin kıyısının bulunduğu yerde düştü, bir eli suya girdi ama Sabahudin yerine onun kanı ve çaresiz, bitkin kamp izlerini taşıyan ruhu nehirde yüzüyordu.

Mahkûmlar nehrin kıyısındaki dramı izlerken, Sabahudin'in suçlulardan ve onurdan yoksun hayattan, işkence gördükleri, aç bırakıldıkları, dövüldükleri, küçük düşürüldükleri, İnsan canavarlarının “hüküm sürdüğü” toplama kampında yaşadıkları hayattan kaçarak ancak huzur bulduğunu düşünüyorlardı.

Üç asker Sabahudin'in hareketsiz bedenine doğru koşarak geldi. Bunlardan biri, sağ ayağıyla iterek, onu sırtüstü döndürdü. Sabahudin'in cansız, gökyüzü gibi mavi gözleri tamamen açıktı, sanki meydan okuyarak cellatlara: “İşte artık bana hiçbir şey yapamazsınız. Hayatımı aldınız ama onurumu ve Bosnalı ruhumu alamadınız!” diyorlardı.

Askerler arasında en yaşlı ve en büyüğü: “Duşan, kafasına sık, “mühürle onu!” diye emretti.

Emri alan asker şaşkınlıkla cevapladı.: “Neden? Bitti o görüyorsun!”

Komutan: “Sık dedim ve başka bir şey sorma! Senin için

sormak değil, emirleri yerine getirmektir! Diğerleri onun izinden gitmeye cesaret ederlerse başlarına ne gelecek görsünler!” diyerek tersledi.

Asker kemerdeki kılıfından “Beratta”yı çıkarıp, Sabahudin’in kafasına doğrulttu ve iki kurşun sıktı.

Komutan düşüncesinde ısrarcıydı: “Bak Duşko, kahramanım benim, zor değil! Hepsini öldürmek lazım! Ben yetkili olsaydım hemen yapardım!”

O gün, hayatta kalan mahkûmlar arasında, komutanın hayatının sonuna kadar onu takip edecek olan lakap verildi. Zamanla, nasıl oldu kimse bilmiyor ama toplama kampının korumaları da bu lakabı benimsediler ve sadece onun yokluğunda dile getiriyorlardı.

Komutan, mahkûmlar arasında sonsuza dek kana susayan bir canavar olarak hatırlanacaktır. Onun vicdanında o zamana kadar yedi – sekiz “itaatsız” mahkûm vardı. Kendi kriminal biyografisinde pek çok kişiyi kurban ettiği ve bu listesinin epey uzun olduğuna inanılıyordu.

Mahkûmlar, komutan hakkında bir tek Hırvatistan’dan bir yerden geldiğini biliyorlardı, orada onlarca “ustaşa¹” öldürdüğünü sesli bir şekilde söyleyerek kendisini övüyordu. Altında çalışanların şikâyetlerine tahammülü yoktu ve her şeyin hemen kısa prosedürle çözülmesini seven bir lider olarak en sevdiği “Skorpion” ya da “Kalaşnikof”u hiç tereddüt etmeden çekerti, bıçak kullanmaktan da çekinmiyordu. Sağ yanağındaki iz, aynı zamanda komuta ettiği şekil, silah tutuşu, ateş etme şekli ve bunları yaparken soğukkanlı olması, Hırvat savaş meydanlarından tecrübeli bir savaşçı olduğunu kanıtliyordu. Oradaki başarılarından ve aynı zamanda Bosna’daki küçük olmayan savaş etkisinden, onun özelliği ve karakterinden dolayı toplama kampı yönetimi ona verildi.

¹ Ustaşa: Hırvatlar için kullanılan alaycı kelime